

Sygnatura akt II AKa 325/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2018 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący: SSA Witold Franckiewicz (spr)

Sędziowie: SSA Zdzisław Pachowicz

SSO del. do SA Mariusz Wiązek

Protokolant: Anna Turek

przy udziale prokuratora Prokuratury Regionalnej Beaty Lorenc - Kociubińskiej

po rozpoznaniu w dniu 10 października 2018 r.

sprawy T. P.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwe niesłuszne pozbawienie wolności

z wniosku dzieci : M. Z. (1), S. P., K. S., A. P., Z. K., D. P., K. P.

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawców

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 18 czerwca 2018 r. sygn. akt III Ko-o 2/16

I. zmienia zaskarżony wyrok w pkt II w ten sposób, że podwyższa do kwoty 2.244,52 zł zasądzone od Skarbu Państwa na rzecz adw. J. M. – pełnomocnika z urzędu wnioskodawców:

- M. Z. (1),

- S. P.,

- K. S.,

- A. P.,

- Z. K.,

- D. P.,

- K. P.,

koszty nieopłaconej pomocy udzielonej w postępowaniu pierwszo –instancyjnym,

II. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy,

III. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu, w postępowaniu odwoławczym, adw. J. M. 738 zł brutto tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcom: A. P., D. P., S. P., K. S. i M. Z. (1),

IV. stwierdza, że koszty postępowania odwoławczego ponosi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z dnia 18 czerwca 2018 roku – sygn. akt: III Ko 2/16/o oddalił wniosek M. Z. (2), S. P., K. S., A. P., Z. K., D. P. i K. P. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niewątpliwie niesłuszne pozbawienie wolności T. P. – na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Ponadto Sąd Okręgowy zasądził od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika ustanowionego z urzędu – adw. J. M. kwotę 236,16 zł brutto, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wnieśli wnioskodawcy i poprzez ustanowionego z urzędu pełnomocnika, zaskarżyli wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu w całości, zarzucając:

1. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na treść orzeczenia w p-kcie I, tj. art. 7 k.p.k. poprzez dokonanie sprzecznej z zasadami wiedzy i doświadczenia życiowego oceny dowodów z zeznań wnioskodawców i oceny dowodów z dokumentów zgromadzonych w trakcie niniejszego postępowania, przejawiającej się w uznaniu przez Sąd I instancji, że :

- pozbawienie wolności T. P. nie miało związku z jego działalnością na rzecz niepodległości Państwa Polskiego,

- krótki, miesięczny okres pozbawienia wolności T. P. w Zakładzie Karnym przy ul. (...) we W., świadczy o braku podstawy w postaci wyroku orzekającego o pozbawieniu wolności T. P..

2. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na treść orzeczenia w p-cie II, tj. § 4 ust. 1, 2, 3 i § 7 oraz § 17 ust. 3 pkt 6 i § 20 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r., w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2015 poz. 1801), w zw. z § 22 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2016 poz. 1714), poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika z urzędu J. M. kwoty 236,16 zł brutto, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, podczas gdy prawidłowa wysokość należnych z tego tytułu kosztów, to kwota 3.306,24 zł brutto (w tym podatek VAT 618,24 zł);

w n o s z ą c o:

1. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawców tytułem zadośćuczynienia kwot w wysokości po 100.000 zł na rzecz każdego z wnioskodawców:

2. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika wnioskodawców J. M. kwoty 3.306,24 zł brutto (w tym podatek VAT 618,24 zł) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu;

ewentualnie:

3. o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Prokurator na rozprawie odwoławczej wniósł o nieuwzględnienie apelacji i utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

apelacja jest częściowo zasadna.

1. Odnosnie zarzutu opisanego w pkt 1 apelacji:

Z ustaleń dokonanych przez Sąd Okręgowy wynika, że T. P. w dniu 20 kwietnia 1951 roku został zatrzymany przez Urząd (...) i osadzony w Zakładzie Karnym we W., przy ul. (...). W dniu 30 maja 1951 roku T. P. zmarł w szpitalu więziennym. Został on pochowany na cmentarzu O., na polu (...), w grobie nr (...).

Pomimo szeregu czynności podejmowanych przez Sąd I instancji, nie zdołano uzyskać dokumentów, a w szczególności postanowienia lub innego orzeczenia, na podstawie którego T. P. został zatrzymany i aresztowany, kwalifikacji ewentualnego zarzutu popełnienia czynu zabronionego. Brak jest także danych dotyczących ewentualnego wyroku, który wobec T. P. miałby zostać wydany lub innego orzeczenia.

Istotnego znaczenia nabiera zebrany materiał dowodowy w wyniku przeprowadzonego śledztwa przez prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu we W.. Powyższe postępowanie prowadzone było „w sprawie zbrodni komunistycznej polegającej na fizycznym i psychicznym znęcaniu w okresie od 20 kwietnia do 30 maja 1951 roku we W. przez funkcjonariuszy miejscowego Wojewódzkiego (...) nad pozbawionym wolności T. P., co stanowi represję ze strony funkcjonariuszy państwa komunistycznego o znamionach zbrodni przeciwko ludzkości, tj. o czyn z art. 247 § 1 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity – Dz.U.2016.152)”.

Postanowieniem z dnia 6 lipca 2016 roku – prokurator w/w Oddziału cyt. Komisji, na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. umorzył powyższe śledztwo wobec braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia powyższego czynu (sygn.. akt: S.5.2016, Zk, k. 169-174 akt śledztwa).

Żądanie wnioskodawców oparte zostało o przepis art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Powyższy przepis należy powiązać z art. 11 ust. 2 cyt. ustawy z uwagi na pozbawienie wolności bez przeprowadzenia zakończonego orzeczeniem postępowania.

Istota jednak merytorycznej oceny żądania wnioskodawców opiera się na ustaleniu, czy spełniona została przesłanka działalności T. P. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, wymieniona w art. 1 ust. 1 cyt. ustawy.

Z brzmienia art. 1 ust. 1 cyt. ustawy wynika, że konieczne jest udowodnienie związku zachodzącego pomiędzy orzeczeniem uznaniem za nieważne, czy też – zgodnie z art. 11 ust. 2 cyt. ustawy pozbawieniem wolności osoby, bez przeprowadzenia postępowania zakończonego orzeczeniem, a ***działalnością osoby represjonowanej na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego***. Sąd rozstrzygający wymienioną kwestię, a więc ustalenia powyższego związku, nie może oprzeć tylko na domniemaniu istnienia takiego związku. Do takiego wniosku prowadzi ściśle wykładnia art. 1 ust. 1 cyt. ustawy, w którym jest mowa o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych z powodu działalności na rzecz niepodległości kraju, a więc wtedy gdy fakt ten zostanie przez sąd stwierdzony, nie zaś tylko „uprawdopodobniony”. Charakter i przeznaczenie omawianej ustawy w tym wypadku nie uzasadniają ani nawet nie stwarzają potrzeby posługiwania się wykładnią rozszerzającą jej przepisów, ponieważ przewidziany w niej szczególny tryb postępowania dotyczy uznania za nieważne orzeczeń skierowanych tylko przeciwko osobom ***faktycznie działającym na rzecz niepodległości kraju*** i nie powinien odnosić się do ich niesłusznej nobilitacji. Nie ma też podstaw, aby w tym szczególnym trybie postępowania posługiwać się w danym wypadku regułą „in dubio pro reo” (art. 5 § 2 k.p.k.), gdyż osoby niesłusznie represjonowane lub osoby wskazane w art. 8 ust. 1 cyt. ustawy mają możliwość ubiegania się o odszkodowanie lub uchylenie krzywdzących orzeczeń w odrębnym postępowaniu.

Sąd Okręgowy przyjął, że nie zostało wykazane, „aby czyny zarzucone T. P. były związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W tym zakresie nie udało się ustalić w związku z jaką sprawą został zatrzymany T. P. i jaka była przyczyna jego śmierci” (cytat z uzasadnienia wyroku S.O. – k. 140).

Apelujący powyższej tezy w skuteczny sposób nie zakwestionował. Wywód, że „przyczyną pozbawienia wolności T. P. mogłyby być tylko i wyłącznie przyczyny polityczne, ponieważ nie popełnił on, w ocenie Wnioskodawców, żadnego występku lub przestępstwa ... w chwili aresztowania przez Urząd (...) był człowiekiem zdrowym i brak było podstaw do przyjęcia, iż w tak krótkim okresie czasu mógł umrzeć śmiercią naturalną” (cytat ze str. 4 apelacji, k. 144 odwrot/nie jest udokumentowany).

Powyższe wnioskowanie apelującego nie zostało wsparte jakimkolwiek dowodem, potwierdzającym powyższą tezę. Także nie potwierdzili tego członkowie rodziny T. P., nie przedkładając żadnego dowodu, chociażby uprawdopodobniającego działalność niepodległościową T. P., w okresie zakreślonym w przepisie art. 1 ust. 1 cyt. ustawy. Wnioskodawca S. P. – syn T. P. na rozprawie odwoławczej w dniu 10 października 2018 roku zeznał, m.innymi, że „moim zdaniem mój ojciec był represjonowany z powodu swojego pochodzenia oraz za swoją działalność w okresie 1914-1920. Wtedy była wojna, mam na myśli to, że on był oficerem pułki ułanów ...” (k. 169 verte).

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że T. P. od 10 października 1950 roku pełnił obowiązki Agronoma Powiatowego – Kierownika Wydziału (...) i (...), zaś od 15 kwietnia 1945 roku wstąpił do (...), a następnie do (...), co także przeczy jego działalności niepodległościowej w okresie objętym cyt. ustawą.

Poza sporem pozostaje fakt, będący przedmiotem śledztwa S5.2016.Zk, że podczas ekshumacji dokonanej w listopadzie 2011 roku na Cmentarzu O. we W., pole (...), odkryto m.innymi zwłoki T. P.. Z akt śledztwa wynika, że w wydanej opinii, biegły z zakresu medycyny sądowej stwierdził, że „na ujawnionych szczątkach T. P. nie stwierdzono obrażeń, które pozwoliłyby na ustalenie przyczyny jego zgonu. Nie stwierdzono zmian urazowych powstałych na krótki czas przed zgonem, ani wygojonych powstałych na pewien dłuższy czas przed śmiercią ... wyniki oględzin nie wykluczają możliwość stosowania wobec T. P. przemocy w czasie pozbawienia go wolności wiosną 1951 roku. Nie można również wykluczyć sytuacji, że zgon mógł być spowodowany obrażeniami, ale oględziny sądowo-lekarskie nie dają jednak dowodu na taką okoliczność ...” (k. 172). Dodał, że „stan uzębienia T. P. może być następstwem zmian chorobowych, ewentualnie nakładających się na siebie ze zmianami pourazowymi. Wyniki oględzin zeszkieletowanych szczątków T. P. nie pozwalają na jednoznaczne i kategoryczne wnioski”. Reasumując, prokurator stwierdził w uzasadnieniu cytowanego postanowienia, że „brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia na szkodę T. P. zbrodni komunistycznej”.

Sąd Okręgowy na rozprawie przesłuchał w charakterze świadka prokuratora prowadzącego śledztwo w w/w sprawie. Z treści złożonych przez niego zeznań wynika, że wyczerpał wszelkie możliwości w zakresie zebrania materiału dowodowego i nie zdołano ustalić powodów śmierci T. P. (k. 129), jak również przyczyn aresztowania. Świadek – prokurator zeznał także, że T. P. najprawdopodobniej zmarł podczas śledztwa, zanim sprawa trafiła do sądu, zaś akt śledztwa nie zdołano odnaleźć.

Należało zatem podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że brak jest nie budzących wątpliwości dowodów, że aresztowanie T. P. związane było z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w okresie od 1 stycznia 1944 roku, do dnia jego aresztowania, w myśl art. 1 cyt. ustawy. Podawane przez pełnomocnika wnioskodawców oraz wnioskodawcę S. P. okoliczności, że aresztowanie nastąpiło z tego powodu, że T. P. „pochodził z rodziny herbowej, arystokratyczno-burżuazyjnej oraz służył jako żołnierz 14 Pułku Ułanów” (cytat z apelacji – k. 145), nie spełniają przesłanki z art. 1 pkt 1 cyt. ustawy tzw. lutowej z 1991 roku. Także brak jest podstaw aby przyjąć, że aresztowanie nastąpiło z powodu oporu wobec kolektywizacji wsi oraz obowiązkowym dostawom. Należy przy tym pamiętać, że w okresie nasilonych represji w latach 50-tych aresztowania następowały z różnych przyczyn, w tym także stanowiły akty zemsty lub odwetu na osobach, które w różny sposób naraziły się ówczesnym funkcjonariuszom (...) lub innym organom ówczesnej władzy. Nie można wykluczyć, że również taka sytuacja zaistniała wobec T. P., aczkolwiek również w tym zakresie brak jest przekonujących dowodów.

Z tych względów, oddalenie wniosku o odszkodowanie na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – uznane zostało za zasadne, wobec braku przesłanek ustawowych zawartych w tymże przepisie.

2. Odnośnie zarzutu opisanego w pkt 2 apelacji:

Sąd Okręgowy zasądzając od Skarbu Państwa na rzecz pełnomocnika wnioskodawców, ustanowionego z urzędu w wysokości 236,16 zł (pkt II wyroku), w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia nie wskazał podstawy prawnej tego rozstrzygnięcia ani sposobu wyliczenia przyznanego wynagrodzenia.

Wobec wszczęcia postępowania sądowego w lutym 2016 roku, zastosowanie mają przepisy Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U.2015, poz. 1801). Zgodnie z § 17 ust. 3 pkt 6 cyt. Rozporządzenia opłata za prowadzenie sprawy o odszkodowanie na podstawie przepisów o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wynosi 120 złotych.

Natomiast zgodnie z § 7 cyt. Rozporządzenia za reprezentowanie kilku osób w postępowaniu karnym opłatę ustala się od każdej z tych osób, nie zaś jedną opłatę, jak określono to w pkt II zaskarżonego wyroku.

Zmieniając wyrok w tym zakresie uwzględniono następujące okoliczności:

1. zarządzeniem z dnia 30.08.2016 roku wyznaczono dla 11 wnioskodawców pełnomocnika z urzędu – adw. J. M. (k. 65),

2. I rozprawa w Sądzie Okręgowym odbyła się w dniu 22.09.2016 roku, na którą stawili się dwoje wnioskodawców, pozostali nie stawili się, stawili się pełnomocnik wszystkich wnioskodawców (k. 84).

Wynagrodzenie pełnomocnika:

120 zł x 11 wnioskodawców + 23 % VAT = **1.623,60 zł.**

3. II rozprawa w Sądzie Okręgowym odbyła się w dniu 11.04.2018 roku, pełnomocnik reprezentował siedmiu wnioskodawców (pozostali zmarli), stawili się pełnomocnik (k. 121).

Wynagrodzenie pełnomocnika:

24 zł (20 % opłaty) + 23 % VAT x 7 osób = **206,64 zł.**

4. III rozprawa w Sądzie Okręgowym odbyła się w dniu 7.05.2018 roku, pełnomocnik stawili się (k. 127).

Wynagrodzenie pełnomocnika:

24 zł (20 % opłaty) + 23 % VAT x 7 osób = **206,64 zł.**

5. IV rozprawa w Sądzie Okręgowym odbyła się w dniu 4.06.2018 roku, pełnomocnik stawili się (k. 128).

Wynagrodzenie pełnomocnika:

24 zł (20 % opłaty) + 23 % VAT x 7 osób = **206,64 zł.**

6. V rozprawa w Sądzie Okręgowym odbyła się w dniu 18.06.2018 roku, pełnomocnik nie stawili się (k. 130).

Łącznie zatem wynagrodzenie pełnomocnika ustanowionego z urzędu, za udział w postępowaniu pierwszoinstancyjnym wynosi **2.244,52 zł.**

Ustalenie wyższej opłaty niż w wysokości wyżej przyjętej, nie znajduje podstaw w § 4 ust. 2 pkt 1 – 4 cyt. Rozporządzenia wobec braku zawilości sprawy i wkładu pełnomocnika w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych.

Powyższe przepisy mają także zastosowanie w postępowaniu odwoławczym. W tymże postępowaniu wystąpiło 5 wnioskodawców, wobec śmierci pozostałych. Reprezentował ich pełnomocnik ustanowiony z urzędu, wobec czego wynagrodzenie wnosi : $120 \text{ zł} \times 5 \text{ osób} = 600 \text{ zł} + 23 \% \text{ VAT} = \underline{\underline{738 \text{ zł brutto}}}$.

Z tych względów zaskarżony wyrok podlegał zmianie w pkt II części dyspozytywnej.

Koszty postępowania objętych cyt. ustawą – zgodnie z art. 13 tej ustawy ponosi Skarb Państwa.

SSA Zdzisław Pachowicz SSA Witold Franckiewicz SSO(del.do SA) Mariusz Wiązek